

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปลากะพงขาว

ปลากะพงขาวเป็นปลาชนิดที่รู้จักกันดี ซึ่งจัดเป็นปลาในกลุ่มปลากะพง (Perch and Bass) ชนิดหนึ่งและเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาปลากะพงด้วยกัน เท่าที่มีการสำรวจพบว่าปลากะพงขาวขนาดใหญ่เคยวัดความยาวได้ถึง 6 ฟุต หนักประมาณ 90 ปอนด์ จึงจัดได้ว่าปลากะพงขาวเป็นปลาทะเลที่มีขนาดใหญ่ ส่วนด้านคุณค่าทางโภชนาการนั้น เนื้อปลากะพงขาวมีจำนวนโปรตีนสูงมากแต่มีไขมันต่ำและเป็นที่นิยมบริโภคกันอย่างกว้างขวาง กล่าวกันว่ามีรสดีสามารถนำมาปรุงแต่งเป็นอาหารได้หลายแบบ จึงเป็นปลาที่ตลาดมีความต้องการสูง ปลากะพงขาวที่ซื้อขายกันในปัจจุบัน เป็นปลาที่ชาวประมงจับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนน้อยไม่เพียงพอแก่ความต้องการ เป็นเหตุให้ปลากะพงขาวมีราคาค่อนข้างสูง

1. ประวัติปลากะพงขาว

ปลากะพงขาวเป็นปลาทะเลที่มีขนาดใหญ่อยู่ในครอบครัว Latidae และอยู่ในสกุล Lates มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Lates calcarifer (Bloch) และมีชื่อสามัญว่า Sea bass หรือ Giant Perch ในประเทศไทยเรียกว่า ปลากะพง ปลากะพงขาว และปลากะพงน้ำจืด และในประเทศอื่น ๆ ก็มีชื่อสามัญเรียกปลากะพงขาวหลายชื่อด้วยกันดังนี้

ชื่อประเทศ	ชื่อสามัญ
อินเดีย	Begti, Bekti, Dangera, Koliji, Fitadar, Khajura, Chemballi, Nari meen, Durruah, Bekket, Cock-up, Paineer meen, Koduwa, Panduchapa, Pedugoppa, Todah
บังคลาเทศ	Koro, Boor
ศรีลังกา	Bodha, Modha, Koleya, Keduva
มาเลเซีย	Saihap Kakap
กัมพูชาประชาธิปไตย	Trey Spong

<u>ชื่อประเทศ</u>	<u>ชื่อสามัญ</u>
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	Ca-chem, Ca vnot
ฟิลิปปินส์	Kakap, Apahap, Bolgan
บอร์เนียวเหนือ	Ikan sulung-sung
อินโดนีเซีย	Kakap, Pelak, Petchem, Pletekan, Talap, Tetehan, Tjابه, Tjakik, Tjukil, Dubit, Tekong, Tjakong, Tjateh, Kandjah, Pija, Kasakasa, Gandja, Talansur

1.1 แหล่งกำเนิดและการแพร่กระจาย

ปลากะพงขาวเป็นปลาในท้องถิ่นของภูมิภาคอินโดแปซิฟิก และจัดเป็นตัวอย่างของปลาเขตร้อนที่มีการแพร่กระจายอยู่ในบริเวณค่อนข้างกว้างมาก คือ เริ่มจากอ่าวเปอร์เซีย ทะเลจีนใต้ ฟิลิปปินส์จนถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย หรือระหว่างลองจิจูดที่ 50 ถึง 165 องศาตะวันออก และระหว่างแลตจิจูดที่ 24 องศา 30 ลิบดาเหนือ ถึง 25 องศา 32 ลิบดาใต้ นั่นคือจะพบปลากะพงขาวตั้งแต่บริเวณชายฝั่งทะเลของอ่าวเปอร์เซีย บังคลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ไทย มาเลเซีย กัมพูชาประชาธิปไตย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ตอนเหนือของออสเตรเลีย และตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน จะเห็นได้ว่า ปลากะพงขาวสามารถอยู่ในน้ำทุกระดับความเค็ม แหล่งที่อยู่อาศัยของปลากะพงขาวนี้จะพบตั้งแต่ในทะเลที่มีความเค็มสูงจนถึงแถบชายฝั่ง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่จำกัดการแพร่กระจายของปลากะพงขาวตามแถบต่าง ๆ ของโลกดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ค่าความเค็มของน้ำทะเล รวมทั้งอุณหภูมิของน้ำ ซึ่งมีผลต่อการฟักตัวของไข่และการมีชีวิตรอดของลูกปลาวัยอ่อน

ในประเทศไทยจะพบปลากะพงขาวทุกชุมในบริเวณปากแม่น้ำ และตามชายฝั่งที่มีความเค็มไม่สูงนัก นั่นคือ บริเวณป่าไม้ชายเลน ซึ่งมีน้ำทะเลท่วมถึง มีดินโคลน ตะกอน เสม็ด แสม ขึ้นอยู่หนาแน่น น้ำมีระดับลึกค่อนข้างใส ไหลขึ้น-ลงได้ตามธรรมชาติ เช่น บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดตราด จันทบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ และสมุทรสงคราม เป็นต้น และจากเอกสารเกี่ยวกับการแพร่กระจายพบว่า เป็นปลาท้องถิ่นของทะเลสาบสงขลาโดย

จะพบปลากะพงขาวขนาดใหญ่ทุกชุมใน 3 บริเวณ คือ ปากทะเลสาบสงขลา (หัวเขาแดง) บริเวณเกาะยอ และบริเวณอำเภอปากพนม จังหวัดพัทลุง

1.2 ลักษณะภายนอก

ปลากะพงขาวเป็นปลาที่มีลักษณะลำตัวสั้นป้อม แต่แบนข้าง เล็กน้อย มีส่วนลึกลำตัวพอประมาณ แนวขอบหลังโค้งและมีส่วนลาดที่บริเวณหัวตั้งแต่ไหล่ถึงปลายปาก ขอบปากบนเป็นแผ่นใหญ่แยกแนวเป็นตอนต้น และตอนท้ายชัดเจน ร่องปากเฉียงลง เล็กน้อย และมุมปากยาวเลยแนวขอบหลังของลูกตา ปลายปากล่างยื่นเลยปากบนเล็กน้อย มีฟันเล็กละเอียดบนขากรรไกรบนและล่างและที่เพดานปาก แผ่นแก้มขนาดใหญ่มีขอบหลังเป็นหนามแหลมคม ตามีขนาดใหญ่อยู่ชิดกันบนหัว มีครีบหลัง 2 อัน เชื่อมต่อกันที่ฐานครีบ ครีบหลังอันที่หนึ่งมีก้านแหลมแข็ง 7-8 ก้าน ครีบหลังอันที่สองมีแต่ก้านอ่อน ครีบหู และครีบอกยาวไม่ถึงกัน ครีบกันมีก้านแหลมแข็ง 3 อัน ขั้วหางสั้น ครีบหางกลม เกล็ดบนลำตัวขนาดปานกลางและสากมือ เส้นข้างตัวโค้งไปตามแนวสันหลัง มีจำนวนเกล็ดบนเส้นข้างตัวจำนวน 52-61 เกล็ด ปลากะพงขาวไม่มีอวัยวะพิเศษภายนอก นอกจากนี้สีของปลากะพงขาวขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมคือ ถ้าบริเวณที่ปลาอาศัยอยู่เป็นน้ำสะอาดค่อนข้างใส ส่วนหลังของปลากะพงขาวจะมีสีเทาหรือสีเทาปนเขียวส่วนท้องเป็นสีเงินแกมเหลือง ตามครีบเป็นสีเทาปนเหลือง แต่ถ้าในบริเวณที่ปลาอาศัยอยู่เป็นน้ำขุ่นขาว ส่วนหลังจะมีสีโคลน ท้องจะเป็นสีเงิน

1.3 นิสัยและคุณสมบัติบางประการ

โดยธรรมชาติปลากะพงขาวมีนิสัยดุ และเป็นปลาที่ปราดเปรียวว่องไว ว่ายน้ำเร็วในระยะสั้น ๆ สามารถกระโดดพ้นน้ำได้สูงในขณะตกใจหรือไล่เหยื่อ แต่ปกติมักจะอัดอากาศเข้า และชอบนอนพักตามซุ้มและเคล้าคลอหลักรือกองหินใต้น้ำ ชาวประมงที่รู้นิสัยปลาชนิดนี้มักจะใช้เครื่องมืออวนล้อม แห และตกเบ็ดในบริเวณดังกล่าว ปลากะพงขาวขนาดใหญ่ มักไม่รวมฝูง นอกจากในฤดูผสมพันธุ์วางไข่จึงจะรวมเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมักจะพบอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำที่ไม่ไกลออกไปจากฝั่งทะเลมากนักและมักมีทุกชุมตามบริเวณปากแม่น้ำ ลำคลองและทะเลสาบ อย่างไรก็ตามปลากะพงขาวสามารถขึ้นไปอาศัยและเจริญเติบโตในแหล่งน้ำจืดด้วย จึงจัดเป็นปลาประเภทสองน้ำอย่างแท้จริง ซึ่งในวงจรชีวิตต้องมีการอพยพเคลื่อนย้าย (Semi migration) ไปมาระหว่างแหล่งน้ำจืดและน้ำเค็มเสมอ กล่าวคือโดยปกติปลากะพงขาวจะอาศัยอยู่ในทะเล เมื่อถึงฤดูวางไข่จะเข้ามาใกล้ชายฝั่งซึ่งเป็นบริเวณน้ำกร่อย

เพื่อวางไข่ เมื่อวางไข่หมดแล้วก็กลับไปอาศัยอยู่ในทะเลตามเดิม ส่วนไข่ปลากะพงขาว จะลอยตามกระแสน้ำเข้าสู่ฝั่ง เมื่อลูกปลาฟักเป็นตัวออกจากไข่ก็จะอาศัยอยู่ตามชายฝั่งหรือ แถบป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งที่มีอาหารของลูกปลา เช่นลูกไรทะเล หรือโรติเฟอร์ (Rotifer) ซึ่งเป็นสัตว์กินพืชอยู่ริมฝั่งทะเล เป็นต้น เมื่อลูกปลาเจริญเติบโตขึ้นก็จะว่ายออกไปอาศัยอยู่ในทะเล แต่จะมีขนาดเท่าไรจึงจะเริ่มอพยพออกสู่ทะเลนั้นกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา และจากการทดลองเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังพบว่าปลากะพงขาวเป็นปลาที่อดทนเลี้ยงง่าย และมีอัตราการเจริญเติบโตสูง รวมทั้งสามารถฝึกให้เชื่อง และเลี้ยงรวมฝูงได้ดี

นอกจากนี้ปรากฏว่าจากการสำรวจลูกปลากะพงขาวในแหล่งน้ำในประเทศไทย สามารถแบ่งลูกปลากะพงขาวออกเป็น 2 กลุ่มตามรูปร่างลักษณะ และแหล่งที่อยู่อาศัย ดังนี้

ลูกปลากะพงทะเลแท้ (True Marine Form) ลักษณะลำตัวยาว มีสีเทาน้ำเงินอมเขียว อาศัยอยู่ในบริเวณรอบ ๆ ชายฝั่งทั่วไป และออกไปเจริญเติบโตจนโตเต็มวัย และทำการสืบพันธุ์ในทะเล

ลูกปลากะพงน้ำจืด (Fresh Water Form) ลักษณะลำตัวสั้นกว่ากลุ่มแรก มีสีน้ำตาลอมเทา อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งน้ำจืด ปากแม่น้ำ และเจริญเติบโตในน้ำจืด อย่างไรก็ตามปลากะพงขาวที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืดตลอดเวลาของการเจริญเติบโต อวัยวะเพศจะไม่สมบูรณ์และจะไม่สามารถขยายพันธุ์ได้

แหล่งน้ำบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา (บางปะกง) ชลบุรี ระยอง และสงขลา จะพบลูกปลาทั้งสองประเภท ส่วนบริเวณชายฝั่งทะเลที่เลยมาทางบางนา เมืองใหม่ จะพบว่า มีลูกปลากะพงทะเลแท้เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามลูกปลาทั้ง 2 กลุ่มนี้จะต้องสืบพันธุ์ และวางไข่ในบริเวณที่มีน้ำเค็ม เท่านั้น

1.4 อาหารและนิสัยการกินอาหาร

ปลากะพงขาวเป็นปลาประเภทกินเนื้อ (Carnivorous Fish) ซึ่งตามธรรมชาติแล้วปลากะพงขาวจะกินสัตว์ที่มีชีวิตเป็นอาหาร เช่น ลูกปลาดูเล็ก ๆ ลูกกุ้ง ลูกหอย ลูกปู หรือกินพวกเดียวกันเองที่มีขนาดเล็กกว่า แต่สามารถนำมาฝึกหัดให้กินอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารผสมสดได้ (เนื้อปลาหรือสัตว์น้ำบางชนิดผสมกับอาหารประเภทอื่น ๆ)

นอกจากนี้ปลากระพงขาวชอบกินอาหารนี้พอสมควร จากการศึกษา เรื่องอาหารในกระเพาะ (Stomach Content) ของลูกปลากระพงขาว¹ พบว่าในกระเพาะอาหารของลูกปลากระพงขาวจะมีทั้งลูกกุ้ง ลูกปลา ลูกปู และแพลงค์ตอนทั้ง 2 ชนิด คือ แพลงค์ตอนสัตว์ (Zooplankton) และแพลงค์ตอนพืช (Phytoplankton) นั่นคือแม้ว่าปลากระพงขาวจะเป็นพวกกินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร แต่ก็พบว่ามีการกินอาหารจำพวกพืชรวมอยู่ด้วย แต่เมื่อคิดเป็นปริมาณของอาหารในกระเพาะอาหารของลูกปลากระพงขาวแล้ว จะมีการกินอาหารจำพวกสัตว์ประมาณร้อยละ 75-80

ปลากระพงขาวจะกินอาหาร เมื่อน้ำเริ่มขึ้นและกินอาหาร เป็นเวลาคือถึงเวลาจึงออกไปหาอาหาร ปลากระพงขาวมีลักษณะการกินอาหารไม่เหมือนปลาชนิดอื่น คือจะขึ้นสูบเหยื่อแล้วก็หนีไป และจะไม่กินอาหารเลยถ้าอาหารนั้นตกถึงพื้น

1.5 ฤดูวางไข่

1.5.1 ฤดูวางไข่ของปลากระพงขาว จะเริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนมีนาคม-เดือนตุลาคม แต่ฤดูวางไข่ของปลากระพงขาวนี้จะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อาศัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของลมมรสุม จากการสำรวจลูกปลากระพงขาวในแหล่งน้ำธรรมชาติอาจจะสรุปฤดูกาลวางไข่ของปลากระพงขาวในแต่ละท้องถิ่นได้ดังนี้

1.5.1.1 ปลากระพงขาวที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งน้ำในแถบจังหวัดภาคใต้ เช่นในทะเลสาบสงขลาจะมีการวางไข่ในเดือนเมษายน จนถึงเดือนตุลาคม ซึ่งตรงกับฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกบ้างเล็กน้อย

1.5.1.2 ปลากระพงขาวที่อาศัยอยู่ในบริเวณทะเลอันดามัน เช่นแถบจังหวัดสตูลนั้น จะมีการวางไข่ในช่วงฤดูฝน คือตั้งแต่เดือนเมษายน จนถึงเดือนกันยายน

¹ บุญศรี บุญเรือง , อุดม ปาเตีย และพินิจ กังวานกิจ, "รายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับงานสำรวจและรวบรวมลูกปลากระพงขาววัยอ่อน", รายงานประจำปี 2512 สถานีประมงทะเล เล่มที่ 1 : หน้า 153-155.

1.5.1.3 ปลากะพงขาวที่อาศัยอยู่แถบชายฝั่งตะวันออกของ
อ่าวไทย เช่น บริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เริ่มมีการวางไข่ช่วงปลาย
เดือนมีนาคม เป็นต้นไป

1.5.2 ลักษณะและขนาดสมบูรณ์เพศ ลักษณะความแตกต่างระหว่างปลา
กะพงขาวเพศผู้กับเพศเมียตามปกติ ถ้าเป็นปลาขนาดเล็กจะไม่มีรูสีกว่าแตกต่างกันเลย แต่
ถ้าสังเกตเห็นจะพบว่าในหมู่ปลากะพงขาวที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันปลากะพงขาวเพศเมียจะ
มีน้ำหนักมากกว่าปลากะพงขาวเพศผู้ และลำตัวจะมีขนาดกว้างกว่า บริเวณช่วงต่อของ
ครีบหลังอันแรกกับครีบหลังอันที่สองของปลากะพงขาวเพศเมีย จะมีความแอ่นน้อยกว่าปลา
กะพงขาวเพศผู้ และในฤดูวางไข่ปลากะพงขาวที่สมบูรณ์เพศคือปลาที่มีขนาดความยาวมากกว่า
50 ซม. ขึ้นไป หรือปลากะพงขาวเพศเมียที่มีน้ำหนักตั้งแต่ 4 กิโลกรัมขึ้นไป ส่วนปลา
กะพงขาวเพศผู้จะมีน้ำหนักตั้งแต่ 3.5 กิโลกรัมขึ้นไป จะสังเกตเห็นได้ชัดว่าส่วนท้องของ
ปลาเพศเมียจะผายกว่าของปลาเพศผู้ และเกล็ดที่อยู่บริเวณอวัยวะเพศจะห่างและแยกออก
จากกัน สำหรับปลากะพงขาวเพศผู้้นั้นนอกจากจะมีน้ำหนักและขนาดรูปร่างของลำตัวเพรียว
เล็กกว่าปลาเพศเมียในรุ่นเดียวกันแล้ว ยังสังเกตเห็นได้จากอวัยวะเพศคือมีจะงอยเล็ก ๆ สีขาว
ลักษณะแหลม ๆ นิ่ม ๆ ยื่นออกมา เกล็ดทั้งสองข้างในบริเวณท้องด้านล่างจนถึงอวัยวะเพศจะ
แคบและชิดกัน

1.5.3 การแพร่ขยายพันธุ์ จากการสังเกตพฤติกรรมการวางไข่ของแม่ปลา
ในทะเลสาบสงขลาพบว่า เมื่อถึงฤดูวางไข่พ่อแม่ปลาจะว่ายเข้ามาในบริเวณปากร่องน้ำ
ทะเลสาบ และช่วงการวางไข่ของแม่ปลากะพงขาวนี้จะสัมพันธ์กับช่วงเวลาข้างขึ้น และ
ข้างแรมอันเกี่ยวเนื่องกับการโคจรของดวงจันทร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการขึ้นลงของน้ำ และทำให้
แม่ปลาวางไข่ 2 ช่วงคือ ช่วงแรกตั้งแต่ข้างขึ้น 14 ค่ำ ถึงข้างแรม 6 ค่ำ และช่วงหลัง
ตั้งแต่ข้างแรม 14 ค่ำ ถึงข้างขึ้น 6 ค่ำ โดยแม่ปลาจะวางไข่ในช่วงแรกสูงกว่าช่วงหลังมาก
และระยะเวลาของการวางไข่มักจะอยู่ในตอนพลบค่ำตั้งแต่เวลาประมาณ 18.00-21.00 น.
ซึ่งเป็นเวลาที่น้ำลงเกือบต่ำสุด และเมื่อวางไข่เสร็จก็จะ เป็นช่วงเวลาที่น่าขึ้นพืด ซึ่งน้ำจะ
พัดพาไข่เข้าไปสู่ทะเลสาบสงขลาและไข่จะมีระยะการเจริญเติบโตอยู่ในทะเลสาบสงขลา
เป็นเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง หลังจากนั้นน้ำจะเริ่มลดระดับลงและพาเอาไข่ที่มีตัวอ่อนเจริญ

อยู่ภายในลอยออกสู่ปากร่องน้ำทะเลสาบอัน เป็นระยะ เวลาของการฟักออก เป็นตัวปลา เล็ก ๆ พอดี ลูกปลาที่ฟักออกมาก็จะมีโอกาสว่ายน้ำไปอาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลและแถบป่าชายเลนต่อไป

2. การเลี้ยงปลากะพงขาวในประเทศไทย

ปลากะพงขาวเป็นปลาทะเลที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ คือมีรสดี เป็นที่รู้จักและนิยมบริโภคกันอย่างกว้างขวาง ตลาดมีความต้องการสูงและมีราคาค่อนข้างสูง ปัจจุบันปลากะพงขาวที่ชาวประมงจับได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติมีอยู่ไม่มากนัก และปริมาณที่จับได้ไม่แน่นอน ดังนั้นการเลี้ยงปลากะพงขาวจึง เป็นการเพิ่มปริมาณปลากะพงขาวในตลาด อันเป็นการแก้ปัญหาความขาดแคลนอาหารสัตว์น้ำในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังจะเป็นแนวทางในการขยายตลาดสัตว์น้ำออกไปสู่ต่างประเทศอีกด้วย

2.1 ประวัติความเป็นมา

การเลี้ยงปลากะพงขาวคาดว่า เริ่มภายหลังจากการทำนาทุ่ง เพียง เล็กน้อย คือประมาณ 40 ปีมาแล้ว โดยเลี้ยงครั้งแรกในนาทุ่ง ผู้เลี้ยงจะรวบรวมปลากะพงขาวขนาดความยาว 5-15 ซม. ซึ่งได้จากการเปิดประตูระบายน้ำจับกุ้งขายในราวเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน นำมาปล่อยลงเลี้ยงในนาทุ่งในฤดูทำนาทุ่งครั้งต่อมาคือเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ซึ่งใช้เวลาเลี้ยง 4-5 เดือน และเมื่อสิ้นฤดูกาลทำนาทุ่งปลากะพงขาวจะโตได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการพอดี คือมีความยาว 20-30 ซม. น้ำหนัก 1-2 กิโลกรัม ผู้เลี้ยงจะเปิดนาทุ่งและจับขายพร้อมกุ้งกับสัตว์น้ำอื่น ๆ ระยะเวลาหลังผู้เลี้ยงบางรายได้เก็บรวบรวมพันธุ์ปลากะพงขาวขนาดเล็ก ซึ่งจับได้จากการเปิดนาทุ่งในราวเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ไว้ในบ่อขนาดเล็ก หลังจากลอกเลน ตากนาทุ่งแล้ว ในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายนก็จะระบายน้ำเข้านาทุ่ง และปล่อยปลากะพงขาวลงเลี้ยงในนาทุ่งใหม่ ซึ่งใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 8-9 เดือน เนื่องจากการเลี้ยงปลากะพงขาวในนาทุ่งดังกล่าวมาแล้วนี้ได้ผลดี จึงมีผู้นิยมทำการเลี้ยงเพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการพันธุ์ปลากะพงขาวทวีมากขึ้น ผู้เลี้ยงต้องซื้อลูกปลาจากชาวนาทุ่งบริเวณใกล้เคียงที่ทำนาทุ่งอย่าง เดียวมา เลี้ยงหรือรับซื้อจากผู้มีอาชีพในการจับรวบรวมลูกปลากะพงขาวจากแหล่งน้ำธรรมชาติ

การเลี้ยงปลากะพงขาวในนาทุ่งคาดว่า เริ่มในท้องที่จังหวัดสมุทรสาคร แล้วจึงขยายออกไปในท้องที่จังหวัดใกล้เคียง คือจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสงคราม และ อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ต่อมาได้มีการนำปลากะพงขาวมาเลี้ยงในแหล่งน้ำจืดได้ผลดี สามารถเลี้ยงร่วมกับปลาชนิดอื่นที่แพร่พันธุ์ได้เร็ว เช่นปลาหมอเทศ ดังนั้นการเลี้ยงปลากะพงขาวในระยะหลัง ๆ นี้จึงมักเป็นไปในรูปเลี้ยงร่วมกับปลาอื่น โดยให้ปลานั้นเป็นอาหารตามธรรมชาติ มีการทดลองเลี้ยงปลากะพงขาวด้วยอาหารสมทบอื่น ๆ รวมทั้งการเลี้ยงด้วยเศษปลาหรือปลาเบ็ด ซึ่งราคาไม่สูงมากนัก ได้ผลเป็นที่น่าพอใจประกอบกับขายปลากะพงขาวได้ราคาดี ปลากะพงขาวจึงเป็นปลาที่นิยมเลี้ยงกันแพร่หลาย

2.2 วิธีการเลี้ยงปลากะพงขาว

การเลี้ยงปลากะพงขาวในปัจจุบันนี้มีหลายแบบด้วยกัน คือมีทั้งการเลี้ยงในนาปลาน้ำกร่อย ในบ่อน้ำกร่อย ในบ่อน้ำจืด ในแหล่งน้ำดัดแปลง และในกระชัง ซึ่งเป็นวิธีการเลี้ยงปลากะพงขาวที่กำลังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย

2.2.1 การเลี้ยงปลากะพงขาวในนาปลาน้ำกร่อย ส่วนใหญ่เลี้ยงในนาทุ่งเมื่อจับกุ้งขึ้นหมดแล้ว นิยมเลี้ยงในแถบสมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชลบุรี ฉะเชิงเทรา เป็นต้น ขนาดพื้นที่แต่ละแปลงตั้งแต่ 2 ไร่ จนถึงหลายสิบไร่ขึ้นไป ลูกปลาที่เลี้ยงมักมีขนาด 1-2 ซม. ลูกปลาที่ปล่อยลงเลี้ยงไม่เกินไร่ละ 1,600 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงได้แก่ ลูกกุ้ง ลูกปลาที่ปนมากับน้ำในขณะที่สูบน้ำทะเลเข้ามา หรือปล่อยลูกปลาหมอเทศลงไปเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารแก่ปลากะพงขาว การเลี้ยงวิธีนี้เป็นผลพลอยได้อย่างหนึ่งจากนาทุ่ง ใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 4-6 เดือน

2.2.2 การเลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อน้ำกร่อย นิยมเลี้ยงในจังหวัดชายทะเล โดยสร้างบ่อใกล้ ๆ กับทะเลและมีทางน้ำติดต่อกับบ่อเลี้ยงได้ คันดินบ่อต้องสูงพอที่จะกั้นน้ำท่วมรูปรางบ่อควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อสะดวกในการเลี้ยงและจับปลา ขนาดของบ่อขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ จำนวนปลา และขนาดของปลาที่เลี้ยง ที่หัวและท้ายบ่อมีประตูน้ำทำด้วยไม้หรือคอนกรีต ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำได้ และมีแผ่นกรองเป็นตะแกรงกั้นปลาออกติดตั้งประจำไว้ด้วย บ่อเลี้ยงมี 2 ขนาด คือ บ่อขนาดเล็กสำหรับอนุบาลลูกปลากะพงขาวขนาดเล็กขนาดความยาว

ไม่เกิน 10 ซม. ขนาดพื้นที่บ่อประมาณ 0.5-1 ไร่ ความลึก 1 เมตร ปล่อยปลาลงเลี้ยง 800 ถึง 1,600 ตัวต่อ 1 ไร่ เลี้ยงประมาณ 4-6 เดือน แล้วจึงย้ายมาเลี้ยงต่อในบ่อขนาดใหญ่เพื่อเลี้ยงให้ได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการต่อไป บ่อขนาดใหญ่นี้มีเนื้อที่ตั้งแต่ 2 ไร่ขึ้นไป ความลึก 1-1.5 เมตร ใช้เลี้ยงปลาค่อนข้างใหญ่จากบ่ออนุบาลหรือปลาที่มีขนาดความยาว 20-30 ซม. ปริมาณปลาที่ปล่อยลงเลี้ยงประมาณ 400 ถึง 800 ตัวต่อไร่

2.2.3 การเลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อน้ำจืด สามารถทำได้เช่นเดียวกับการเลี้ยงในบ่อน้ำกร่อย ถ้ามีการถ่ายเทของน้ำในบ่ออย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ปลาที่เลี้ยงมีการเติบโตตามปกติ

2.2.4 การเลี้ยงปลากะพงขาวในแหล่งน้ำดัดแปลง ในแหล่งน้ำบางแห่งมีรูปร่าง และคุณสมบัติ เหมาะที่จะดัดแปลง เป็นที่เลี้ยงปลากะพงขาวได้ คือ นาเกลือ ขุมเหมือง อ่าวปิด หรือแอ่งน้ำ แม่น้ำลำคลองที่ไม่ขัดขวางการสัญจร คู คลองส่งน้ำ แหล่งน้ำดังกล่าวเมื่อไม่มีคุณค่าอย่างอื่นแล้วสามารถดัดแปลงให้เป็นแหล่งเลี้ยงปลากะพงขาวได้ โดยทำการปิดกั้นด้วยฝือก รั้ว หรือแนวคันดิน แต่ให้น้ำภายในไหลเข้าออกได้ตามปกติ จะสามารถใช้เลี้ยงปลากะพงขาวได้ดี

2.2.5 การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง เหมาะสำหรับบริเวณทะเลชายฝั่ง หรือทะเลสาบ ซึ่งระดับน้ำไม่ลึกเกินไป สามารถใช้กระชังในล่อนบักกางแบบประจำที่ สำหรับบริเวณน้ำลึกอาจเลี้ยงแบบกระชังลอยได้ โดยใช้ทุ่นลอยผูกกระชังให้ขึ้นลงตามระดับน้ำ รูปร่างของกระชังอาจเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีก้นลู่สำเร็จในตัว ขนาดของกระชังและความกว้างของตาอวนขึ้นอยู่กับขนาดปลากะพงขาวที่เลี้ยงซึ่งมี 2 ขนาด คือ

2.2.5.1 กระชังเลี้ยงปลาขนาดเล็ก ใช้เลี้ยงปลาขนาดความยาวประมาณ 10-15 ซม. ใช้เนื้ออวนในล่อนมีขนาดเส้นอวนเบอร์ 15-18 ขนาดตาอวน 1-2 ซม. ขนาดพื้นที่กระชัง 30-50 ตารางเมตร ความลึกของกระชัง 2-3 เมตร ความหนาแน่นของปลาที่เลี้ยง 4-6 ตัวต่อพื้นที่กระชัง 1 ตารางเมตร

2.2.5.2 กระชังเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ ใช้เลี้ยงปลาขนาดกลาง ถึงขนาดใหญ่มีความยาวตั้งแต่ 20 ซม. จนถึงขนาดส่งตลาด ตาอวนมีขนาด 3-5 ซม. เส้นอวนขนาดเบอร์ 18-21 ขนาดพื้นที่กระชัง 100-200 ตารางเมตร ความหนาแน่นของปลาที่เลี้ยง 2-4 ตัวต่อพื้นที่กระชัง 1 ตารางเมตร

3. การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การเลี้ยงปลากะพงขาวในจังหวัดชายฝั่งทะเลในประเทศไทย ได้ทำกันมานาน เช่นเดียวกับการเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยอื่น ๆ เช่นการทำนากุ้ง การเลี้ยงปลากระบอก การเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล เป็นต้น แต่เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนพันธุ์ปลา เพราะผู้เลี้ยงต้องรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือซื้อพันธุ์ปลาจากผู้รวบรวมพันธุ์ปลา เพื่อนำมาจำหน่ายอีกต่อหนึ่งซึ่งในแต่ละครั้งมีจำนวนไม่แน่นอน และไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงขั้นธุรกิจอุตสาหกรรมซึ่งนับเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งที่ไม่เอื้ออำนวยให้การเลี้ยงปลากะพงขาวเจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร และยังเป็นปัญหาในการส่งเสริม และจูงใจให้ประชาชนดำเนินธุรกิจเลี้ยงปลากะพงขาวให้เจริญก้าวหน้าได้รวดเร็วขึ้นด้วย

3.1 ประวัติการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในประเทศไทย

การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในประเทศไทยได้เริ่มกระทำมาเมื่อประมาณ 10 ปีเศษที่ผ่านมา โดยนักวิชาการประจำสถานีประมงจังหวัดสงขลาที่ได้ทำการทดลอง เพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีผสมเทียม เมื่อประมาณปี 2514 และได้ทำการทดลองเรื่อยมาจนในที่สุดได้ประสบผลสำเร็จ เป็นครั้งแรกในโลกเมื่อปี 2516 โดยใช้พ่อแม่พันธุ์ที่จับได้จากธรรมชาติ แล้วรีดไข่ และน้ำเชื้อผสมกัน แล้วนำไข่ที่ผสมแล้วไปฟักจนเป็นตัว และอนุบาลต่อจนได้ลูกปลา ขนาด 1.5-2 ซม. หรืออายุประมาณ 30-40 วัน ปรากฏว่าในปีนั้นสามารถผลิตลูกปลา ดังกล่าวออกจำหน่ายจ่ายแจกแก่ผู้เลี้ยงปลาได้ประมาณ 200,000 ตัว ซึ่งเป็นการช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนพันธุ์ปลาของผู้เลี้ยงได้บ้าง แต่การเพาะพันธุ์โดยวิธีนี้ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้งานด้านการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวดำเนินไปไม่ราบรื่นนัก กล่าวคือพ่อแม่พันธุ์ที่จับได้จากธรรมชาติมีจำนวนไม่แน่นอน และนับวันปริมาณก็ยิ่งลดน้อยลง ดังนั้น ทางสถานีประมงจังหวัดสงขลาจึงได้พยายามศึกษาหาวิธีเพาะพันธุ์ปลากะพงขาว โดยใช้พ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงมาตั้งแต่ตัวเล็ก ๆ ให้สามารถวางไข่ในบ่อซีเมนต์ที่เตรียมไว้ได้สำเร็จ เมื่อปี 2518 จากผลสำเร็จทั้ง 2 ครั้งนี้เองทำให้สามารถผลิตลูกปลากะพงขาวออกจำหน่ายจ่ายแจกแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาได้ปีละหลายล้านตัว

นอกจากนี้ได้มีการทดลองการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยการผสมเทียม ซึ่งใช้ฮอร์โมน เข้าควบคุมการวางไข่ของแม่ปลาที่สถานีประมงจังหวัดระยอง และประสบผลสำเร็จ เมื่อปี 2524

3.2 วิธีการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาว

ในปัจจุบันสามารถเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวได้ 2 วิธี คือการเพาะพันธุ์โดยวิธีการผสมแบบธรรมชาติ และการผสมเทียมโดยการใช้ฮอร์โมน

3.2.1 การเพาะพันธุ์โดยการผสมแบบธรรมชาติ จะดำเนินการโดยการเลี้ยงปลากะพงขาวขนาดเล็ก ๆ ไว้ในกระชังจนครบ 3 ปี มีขนาดตั้งแต่ 3.5 กิโลกรัม ขึ้นไปจึงคัดเป็นพ่อแม่พันธุ์นำลงปล่อยเลี้ยงในบ่อเพาะพันธุ์ซึ่งเป็นบ่อซีเมนต์กลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เมตร ลึก 2 เมตร น้ำที่ใช้ในบ่อพ่อแม่พันธุ์เป็นน้ำที่สูบจากทะเลโดยตรงมีความเค็มเฉลี่ยประมาณ 30 ส่วนใน 1,000 ส่วน และเปลี่ยนน้ำทุก 2 วัน ในอัตราร้อยละ 80-100 ให้อาหารวันละครั้งประมาณร้อยละ 1 ของน้ำหนักตัว แม่พันธุ์จะเริ่มวางไข่ตั้งแต่ประมาณเดือนเมษายน จนถึงเดือนกันยายน พร้อม ๆ กับปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ และสามารถวางไข่ได้หลายครั้งโดยจะวางไข่เป็นช่วง ๆ ละ 1-7 ครั้ง ลูกปลาที่ได้จากการผสมโดยวิธีนี้จะมีความแข็งแรงดีกว่าลูกปลาที่ได้จากการผสมเทียมโดยใช้พ่อแม่พันธุ์จากธรรมชาติ แต่โอกาสที่จะได้ลูกปลาไม่แข็งแรงก็มีมาก โดยเฉพาะช่วงหลังจากที่แม่ปลาวางไข่ไปหลายครั้ง แต่การเพาะพันธุ์ปลากะพงขาววิธีนี้ก็ได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ และช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการขาดแคลนพ่อแม่พันธุ์ได้เป็นอย่างดี

3.2.2 การเพาะพันธุ์โดยการผสมเทียม ซึ่งในที่นี้หมายถึงการใช้ฮอร์โมนเข้าควบคุมการวางไข่ของปลากะพงขาวเพื่อให้ปลาสามารถวางไข่มากที่สุด วิธีนี้ใช้กับปลาที่เลี้ยงอยู่ในแหล่งที่สภาวะแวดล้อมของธรรมชาติไม่เหมาะสมซึ่งทำให้ปลาไข่ไม่สมบูรณ์เต็มที่ เช่นพ่อแม่ปลากะพงขาวที่อยู่ในแถบชายทะเลตะวันออก เป็นต้น โดยตรวจดูปลาที่เลี้ยงไว้เมื่อเห็นว่าปลาไข่สมบูรณ์ได้ระยะจะฉีดฮอร์โมน Tubaligan ให้แล้วย้ายปลาลงในบ่อเพาะพันธุ์ปลาขนาด 200 ต้น ซึ่งเป็นบ่อเหลี่ยมยาว 40 เมตร ปลาจะวางไข่ภายใน 10 วันนับตั้งแต่วันที่ฉีดฮอร์โมนและจะไข่จนหมดท้อง เมื่อย้ายปลาลงบ่อแล้วจะต้องมีการควบคุมปัจจัยด้านอื่น ๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น การควบคุมอุณหภูมิของน้ำให้ลดลงโดยจัดให้มีระบบน้ำไหลตลอดเวลา และบ่อควรตั้งอยู่ในบริเวณกลางแจ้ง อาหารที่ใช้ขุนพ่อแม่พันธุ์ต้องผสมวิตามินอี เป็นวิตามินหลัก และควรมีวิตามินอื่น ๆ ให้ครบถ้วนด้วย ปลาที่วางไข่แล้วเมื่อนำมาขุนต่อในบ่อเลี้ยงที่ควบคุมอุณหภูมิ แสง และมีการถ่ายเทน้ำอย่างดีประมาณ 60-75 วัน ก็สามารถนำมาฉีดฮอร์โมนให้

วางไข่ได้อีก แต่ต้องเพิ่มปริมาณฮอร์โมนที่ใช้ฉีดปลาตัวเดิม เป็นครั้งที่ 2 หรือครั้งที่ 3 เป็น 4 เท่าหรือ 5 เท่าของปริมาณที่ใช้ครั้งแรก

3.3 แหล่งเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวในประเทศไทย

สถานีประมงจังหวัดสงขลาสามารถเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวได้เป็นแห่งแรกของโลกและได้พัฒนาวิธีการเพาะพันธุ์จนสามารถผลิตและขยายพันธุ์ปลากะพงขาวให้ได้จำนวนมาก และได้เผยแพร่เทคโนโลยีด้านนี้ไปยังสถานีประมงจังหวัดต่าง ๆ เช่น สถานีประมงจังหวัดสตูล สถานีประมงจังหวัดระยอง และสถานีประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

เพิ่มจำนวนโรงเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวให้มากขึ้น โดยในปีแรก ๆ ที่สถานีต่าง ๆ ยังไม่มีพ่อแม่พันธุ์ ทางสถานีประมงจังหวัดสงขลา ก็ได้จัดส่งพ่อแม่พันธุ์ไปให้ หรือถ้าพ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงไว้ยังไม่พร้อมที่จะวางไข่ก็จะจัดส่งลูกปลาวัยอ่อนไปให้ เพื่อให้สถานีประมง เหล่านี้ทำการอนุบาลลูกปลาจนโตขนาดแล้วจึงจำหน่ายแจกแก่ผู้เลี้ยงต่อไป ซึ่งมีผลทำให้การเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวของประเทศไทยเจริญรุดหน้ากว่าประเทศอื่นอย่างเห็นได้ชัด แม้แต่ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมานานในประเทศไทยว่ามีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการในสาขานี้เป็นอย่างดีก็ได้ให้ความสนใจ และเห็นความสำคัญของงานนี้ จึงได้อนุมัติเงิน 80 ล้านบาทในรูปของการให้เปล่าแก่กรมประมง เพื่อจัดตั้งสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ ที่จังหวัดสงขลา เมื่อปี 2525 เพื่อช่วยสนับสนุนให้งานพัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งในประเทศไทยเจริญก้าวหน้าไปอีกโดยไม่หยุดยั้ง สามารถขจัดปัญหาการขาดแคลนลูกปลาของผู้เลี้ยงได้เป็นอย่างดี อันเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนหันมาสนใจประกอบธุรกิจการเลี้ยงปลากะพงขาวกันอย่างแพร่หลาย

นอกจากนี้เกษตรกรยังได้ให้ความสนใจทางด้านการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวด้วย เพื่อเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวออกจำหน่ายแก่ผู้เลี้ยงและบางส่วนได้ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย เป็นต้น